

Helsingissä 27.2.2020

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Opetusministeri Li Andersson
Tiede- ja kulttuuriministeri Hanna Kosonen
Valtiosihteeri Tuomo Puumala
Eritisavustaja Mika Parkkari

ASIA: Kirjelmä ns. Suomen mallista (luonnos 3.0 -versio 19.2.2020)

Yleistä

Luonnoksessa Suomen mallin päätavoitteeksi on otettu lasten ja nuorten hyvinvoinnin lisääminen. Koulupäivän yhteyteen sijoittuva, lapselle ja nuorelle mieluisa harrastustoiminta nähdään tähän väliin. Kohderyhmäksi kerrotaan alkuvaiheessa perusopetuksen oppilaat.

Kehittämiskeskus Opinkirjo haluaa huomauttaa, että jos harrastustoiminnalla halutaan aikaansaada hyvinvoinnin lisääminen, harrastustoiminnalla on tiettyjä reunaehdoita, joiden tulee toteutua, jotta hyvinvointivaikutuksia voidaan havaita. Näitä reunaehdoista on useiden vuosien ajalta koottua tutkimustietoa¹. Sen perusteella voidaan tiivistää, että **hyvinvointivaikutuksia voidaan saada harrastustoiminnalla aikaan, jos:**

- **harrastustoiminta on useaa (5krt/vko) ja säännöllistä**
- **sisältää eri harrastuksia**
- **on laadukkaasti ohjattua**
- **se tapahtuu kouluympäristössä**
- **on ainakin osittain opettajien ohjaamaa**
- **se pohjautuu lasten ja nuorten tarpeeseen ja toiveisiin.**

Edellä mainittuja on otettu joiltain osin Suomen mallissa huomioon, mutta ne olisi syytä pitää kirikkaammin esillä, jotta vaikuttavuudesta voidaan varmistua.

Suomen malli?

Nyt esillä olevassa Suomen mallissa luonnos 3.0 on keskitytty pääasiassa rakenteisiin, jolla harrastustoimintaa toteutettaisiin. Kehittämiskeskus Opinkirjo pitää esityksessä hyvänä

¹ Kansainvälisiä tutkimuksia koulussa tapahtuvan harrastustoiminnan merkityksistä lapsille ja nuorille on koottu kattavasti julkaisuun Pulkkinen, Lea 2015: Innostava koulupäivä. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:6 sivut 70-94.

- rahoituksen ohjaamista keskitetysti sinne, missä lapset ja nuoret ovat, eli kuntiin tai kuntien yhteenliittymiin.
- sen ymmärtämistä, että onnistuakseen toiminnalla pitää olla paikallinen koordinaattori

Kun lähtökohdaksi otetaan Suomen mallin tavoite, hyvinvoinnin lisääminen, on kuitenkin huomattava, että

- **Suomen mallin tärkeimmän kohderyhmän pitäisi olla vaikeimmin harrastuksiin ohjautuva noin 10% lapsista ja nuorista.** Heidän saamisensa harrastusten pariin vaatii toiminnan sisällöllistä räätälöintiä ja tiivistä yhteistyötä koulujen oppilashuollon, opetushenkilöstön, mahdollisesti nuorisotoimien ja myös kuntien soster-toimijoiden kanssa. Tätä ei voi säilyttää harrastuskoordinaattorin vastuulle vaatavuutensa tai tietosuojasäädösten takia. Käytännössä **tämän erityisryhmän tarpeet ovat huomiotta esitetyssä mallissa.**
- **Hyvinvointi rakentuu turvallisista aikuiskontakteista ja turvallisesta ryhmästä², jossa ohjaajalla on osaamista rakentaa toimiva ryhmä ja ehkäistä kielteisiä ryhmäilmiöitä (kiusaaminen).** Tämä edellyttää toiminnan ohjaajilta osaamista, jota rahoitusta saavan tahon (kunnan) tulee kyetä valvomaan ja edellyttämään.
 - ➔ kunnassa tulee olla selkeä johtosuhde, jonka alaisuuteen harrastustoiminta tulee sijoittaa ja joka jo vallitsevan lainsäädännön kautta pystyy edellyttämään toiminnan ohjaajilta tiettyä kelpoisuutta. Ohjaajien rikostaustat tulee kyetä tarkastamaan, ja toiminnan tulee tapahtua kaikkien niiden periaatteiden mukaan, joita koulun toiminnalle terveellisyyden ja turvallisuuden osalta asetetaan. Näin ollen olisi loogista, että toiminta rakentuisi hallinnollisesti kunnan sivistystoimen alle, ja tulisi koulujen rehtorien vastattavaksi, jotka toimisivat koulussaan tapahtuvan harrastustoiminnastaan vastaavina virkamiehinä, toteutuipa harrastustoiminta sitten minkä tahansa tahon tuottamana. Sidosryhmät ja niiden tarjoama harrastustoiminta tulisi myös kirjattavaksi koulun työ- tai vuosisuunnitelmaan.
Näin toteutuessaan olisi mahdollista rakentaa myös tiivis yhteistyö koulun oppilashuoltoryhmän kanssa, jota voitaisiin vastuuttaa vaikeasti harrastavien nuorten saamisesta mukaan toimintaan. Tätä kutsutaan Suomen mallin versiossa 3.0 etsiväksi harrastustoiminnaksi.
- Lasten ja nuorten harrastamiseen liittyvien tarpeiden tietäminen ja niihin tukeminen on koordinointia vaativampi asia. Pelkästään toiveista kysyminen ei tarkoita relevanttien vastausten saamista, kuten edellisen hallituskauden kärkihankkeessa 4 havaittiin. Etenkin vaikeasti harrastuksen löytävien, suurimmassa syrjäytymisuhkassakin olevien 10 % osuuden kohdalla lapsista ja nuorista, pelkästään mekaaninen harrastusmahdollisuuksien koordinointi, ei ratkaise tätä pulmaa.

² ks. Järvinen ja Sainio 2020, 9-30. ”Kuin olisi sen lapsen ilme kirkastunut”. Työkaluja opettajalle lapsen kouluhyvinvoinnin tutkimiseen kolmikantakeskustelussa. Kehittämiskeskus Opinkirjo 2020.

Kehittämiskeskus Opinkirjo toteaa, että vain rakenteellisiin ratkaisuihin keskittyvällä suunnitellulla tavalla toteutettuna uhkana on, että Suomen malli

- ei lisää lasten ja nuorten tosiasiallisia harrastamisen mahdollisuuksia
- ei lisää vaikeimmin harrastuneiden lasten ja nuorten osallistumista harrastuksiin
- ei tuota lisää hyvinvointia sellaisille lapsille ja nuorille, jotka jo entuudestaan harrastavat
- ei näin ollen saavuta sellaista vaikuttavuutta, kuin sen tavoitteissa asetetaan

Jotta esitetyllä Suomen mallilla voitaisiin lisätä hyvinvointia, tulisi tarkemmin tutkia, mikä on hyvinvoinnin ja harrastuneisuuden suhde, millaisista asioista hyvinvointi kouluympäristössä rakentuu ja ottaa nämä tekijät ensisijaisina huomioon, kun toimintaa aletaan paikallisesti rakentaa ja koota. Tässä tulee ottaa huomioon jo olemassa olevat harrastusmahdollisuudet ja koulun ja kunnan moniammatilliset, lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja palveluista vastaavat hallintokunnat tehtävineen.

Kehittämiskeskus Opinkirjo

Minna Riikka Järvinen, KT
Toiminnanjohtaja